

marjena je bila nekdanj sadjoreja v naših krajih. Od roda do roda je šla ta nečimernost, da na nabiranje pešk nekdanj noben kmetiški gospodar, noben grajšak, noben učitelj po kmetih ni mislil — in zato je dan današnji tako težko, to nabiranje povsod vpeljati. Ko bi se bil kdo nekdanj s tem pečal, bi ga bili morebiti še zasmehovali, kakor so se norca delali iz prebivavcov Krajnskega mesta, da so dajali po svojih otrocih po cestah in ulicah gnoj pobirati, namesto da bi jih bili hvalili za pridne posnemovavce prvih kmetiških gospodarjev — Belgijanov. Dan današnji se nobeden več ne smeja ljudem, ki gnoj pobirajo po potih, — prav bi pa bilo, da bi tudi ob času zrelega sadja prav pogostoma nahajali mladino pa tudi stare babcice in dedce nabirajoče sadne peske.

Ker vémo, da žlahnejši ko je sad, slabeje in manj jedrate so njegove peske, tedaj manj pripravne za setev in rast, — in je tedaj dosti boljše peske iz pustega (toda zrelega) kakor iz žlahnega sadja sejati, se lahko dosti pešk in košic nabere. —

Prisilile so nas k temu spisu obile naročila, ki jih je kmetijska družba te dni od več strani dobila, pa jim vstreči ne more, ker sama nič nima.

Naj bi ne bile te verstice glas upijočega v pušavi za letošnje leto! Naj bi vsak po svoji poti naganjal ljudi, mlade in stare, da bi nabirali peske, ker mili Bog tudi pešk ni zato vstvaril, da bi jih le z nogami teptali. Z vsako poteptano dobro peško nam gré sadno drevesce v zgubo, ktero — pozneje cepljeno — bi nam donášalo dosti sadja.

Saj to naj pomislimo!

Še nekaj zastran našega slovnika.

V 22. listu „Novic“ sem željo izgovoril, naj bi se v slovenski del našega slovnika jemale imena gor, rek, dolin, oseb itd. Tukaj hočem nekoliko takošnih imen razložiti, da se vsak prepriča: koliki zaklad v njih tiči.

1. Prm, Prem, Prim, Primsko po Krajnskem, Koroškem in Štirskem zlo navadne poznamljevanja za ukne (špičaste) gore in bregove. Korenika je sansk. par, — odtod parvâ in parmâ, „mons“. Korenika par pomenjuje: moleti, „hervorragend“. Po odpadlem končnem â dobivamo v slovensčini: parm, po metatezi pram, po oslabljenem glasniku prm, prem, prim, in iz teh priložno obliko: prmsk, premsk, primsk.

2. Tragasa, Tragesa, Tragisa, ime rečice na Štirskem in Koroškem ponemčenih v Tragöss, Tragesen itd; že v listinah od leta 980 najdemo: „St. Rupprecht an der Tragessen“, — blizo Velkoveca. Korenika je tragaju, trogaju še v ruskem jeziku znana beseda v pomenu: gibam se, bežim, gotiški: thragjan, „currere“. Tragisa je že za Rimljanov znana bila, kakor pričuje rimski napis: „Divo Neptuno aquarum potenti ob inductum e TRAGISA flumen muris ejus accolae votum posuerunt libentissime merito“ (Duellius, in Excerpt. Genealog. str. 310.) Zavoljo sufiksa sa primeri: klobasa itd.

3. Grintovec, ime visoke gore, na verhu plešaste, litevski: grynas, „calvus“, primeri slov.: grintav, grintava glava.

4. Sôtla, ime rečice na Štirskem z vijugastim tokom, sansk.: çunth, „claudicare, hinken, krum gehen“. Sôtja = Soča, „der in Krümmungen fließende Stromm“. Sôtsko, kraj v vijugastem dolu, menda: Santicum, ime rimske postaje, polatinčena oblika za Santsko, najvejšje: Sôtsko.

5. Skarbina, ime pustega kraja blizo Konjic, primeri gotiški: kara, Sorge, staro visokonemški: charag, novonemški: karg, izvorno: „vastus, desertus“, wüste, öde, sansk.: kara, „moeror“, slov. karmine, „Trauermahlzeit“, sansk.: karuna, „quaerebundus, flebilis“, hindostanski: kurhna, „lamentari“, primeri: Skarbantina,

ime v napisih rimskih mest, ktero se dandanašnji veli: Oedenburg!!! Glasnik s je preskočil, kakor v gerškem *μυροός* in *σπιρροός*.

6. Grapače, grepeče, ime vesi med pečinami; retiški: crap, tudi grip, Fels, slovenski: grapa in gropa, Fels, talijanski: greppo, Fels, g = k, zato Krapina, ime mesta med pečinami; primeri rimsko-slov. postajo Graviacae = Gravača, ker v = p, = Grapača, sansk.: gravâ, „Stein, Fels“.

7. Kober, kebel, na Kobanskem, imena bregov in bregovatih krajev na Štirskem, cimriški: cefin, basbretonski: kefen, kevn, Rücken, Bergrücken, bavarsko in koroško nemško: kofel, švedski: kuf, Rücken, Bergrücken.

8. Kragelj, ime gore na Pohorji, Kragelj, Krageljnik, ime kmeta na bregu stanuvajočega, primeri gotiški: haruc, anglosaks.: hearg, staronord.: hörg, „saxetum“.

9. Klek, ime gore pečovnate v hervatskem Primorju, primeri: irsko: cloch, gälško: clach, Stein.

10. Kelvšek, Helvšek, ime brega in kmeta na pečovji stanuvajočega na Pohorji, primeri gotiško: halus, Fels, staronord.: hallz, lapis silex, cimriški: cellt, kornski: kellester, silex, latinski: calcus, diminutiv. calcullus = lapillus, kterege so v urno metali; finiški: kaljo, laponski: kallo, rupes; primeri: Helvetia = Koroško, Felsenland.

11. Paneče, ves v mužnatem kraju blizo Laškega (Tüffer), serbski: panica, cisterna, panica, Sumpfvogel, gotiški: fani, Sumpf, staronordiški: fenn, Sumpf, sansk.: panka, Sumpf, primeri: Pančova, mesto zares v mužnatem kraju stoječe.

Iz teh drobtinic vidite dragi domorodci, koliko zakladov našega jezika tiči v topiških imenih. Živi jezik jih ne pozna več, in Keltomani večidel strežejo po teh besedah terdeči, da so to keltiške besede, akoravno so obče blago arjanskih (indogermaniških) jezikov.

Zato še enkrat: Ne zauemarijamo lastnih in osebnih imen!
Davorin Terstenjak.

Véliki zbor zgodovinskega društva v Ljubljani.

Letošnji véliki zbor krajnskega zgodovinskega društva je bil 5. dan t. m. Snidilo se je z odborniki vred 29 družtvenikov. Njih eksc. gosp. deželni poglavar so bili po posebnih opravkih zadržani, pa so po gosp. vodju naročili, naj zboru pové, da jim je prav žal, da ne morejo priti.

Gosp. baron Kodeli, družtvini vodja, je začel zbor z naznanilom važnijših dogodb preteklega leta, iz kterege se je zvedilo, da se je število družtvenikov od 284 narastlo na 296; bukvarnica družbina se je pomnožila za 120 zvezkov in šteje sedaj 3900 zvezkov, starinskih pisem je na novo pridobila 18, penezov 74; — z 64 učenimi družbami za menuje krajnsko družtvo svoje spise in stise; — vesel dokaz blagovoljnosti vis. ministerstva je to, da je dovolilo družtvu poštnine prosto dopisovanje.

Po končanem tem začetnim ogovoru je gosp. profesor in odbornik Janez Poklukar razložil dohodke in stroške preteklega leta in njih prevdarek za tekoče leto. Dohodki so v vsem skupej znesli 1203 fl. 45 kr., med kterimi je 717 fl. 30 kr. letnih doneskov, ki so jih odrajtali družtveniki. Stroškov je imelo družtvo 540 fl. 47 kr., in sicer za tiskarske reči 243 fl. 30 kr., za plačilo slovstvenih spisov 30 fl., na dolg dr. Klunovega arkiva 100 fl., 180 fl. pa za plačo družt. uradnika. Če se bo prav varčno gospodarilo, bi utegnulo konec leta kakih 260 fl. ostati, pa odbiti se bo moglo spet neiztirjanih 150 fl. na letnih doneskih.

Po tem je družtveni tajnik gosp. dr. E. Kosta razložil delavnost zgodovinskega društva v preteklem letu in je v tem govoru posebno omenil enajstero mesečnih zborov in njih pomenke in pa obsežek družtvenega časopisa.

Dalje je govoril o diplomatárji, ki ga izdaja društvo, in gledé na to, da manjka znanstveno uredjenega gradiva za to knjigo, ktera je tako težavna, da potrebuje moža, kateri se samo ž njo pečati more, in gledé tudi na to, da je za društveni časopis obilo blaga nakupičenega, je nasvetoval sledeče: 1) naj se začasno ustavi izdajanje „diplomatarja“, 2) zbor naj pooblasti vodstvo, da se tajniku pridruži odbor za nabero in izbero starinskih za diplomatár pripravnih pisem; 3) dnar, ki se bo pri začasno ustavljenem diplomatárji prihranil, naj se za razširjenje društvenega časnika oberne. — Po kratkem pretresu so bili vsi ti predlogi enoglasno poterjeni.

Vodija višje c. k. colnije gosp. dr. H. Kosta je, nanašaje se na pičlo društveno dnarnico, zboru nasvetoval, naj bi se že natisnjene starinske pisma vnovič ne natisnove, ampak za vse take reči, ki jih je društvo že nabralo ali jih bo še le nabralo v izvirnih spisih ali prepisih, naj se napravi kazavnik po izgledu tistega, ki ga za arkive marske na svetlo daje vitez Klumecki. Ta kazavnik naj pové, kje je to ali uno pismo shranjeno ali morebiti tu ali tam že natisnjeno.

Gosp. fajmošter Elze je bil temu predlogu nasproti; to pa je sprožilo pretres na dvé strani: gosp. nasvetnika je podpiral gosp. društveni tajnik, s gosp. Elze-tom pa so potegnili gosp. društvini vodja, stolni prošt gosp. dr. Ladinig in c. k. staviteljski vodja gosp. Gintl; naposled pa je obveljal enoglasno poterjeni predlog gosp. prof. Konšeka, ki je nasvetoval: naj se konečni sklep o predlogu dr. H. Kosta-ta odloži do prihodnjega leta, ko bo gori omenjeni odbor zboru svoje mnenje razodel, kar se toliko lože brez škode zgodi, ker je ravno sklenjeno bilo, naj se izdajanje „diplomatarja“ začasno ustavi.

Potem je gosp. društveni tajnik zboru priporočil: naj se „arkiv“ v ceni zniža in po 1 fl., društvnikom pa in učencem po pol goldinarja vprihodnje prodaja, ker bo sicer društvo za kakih 400 fl. v škodo prišlo. — Tudi ta predlog je bil enoglasno poterjen.

Vodja društvini je bil spet baron Kodeli, tajnik dr. E. Kosta, odbornik pa vitez dr. E. Stökl enoglasno oklican. Za častne družbenike so bili pa izvoljeni Nj. eks. gosp. ministri: baron Bach, baron Bruk in vitez Toggenburg, svetovavec minist. odséka žl. gosp. Haidinger na Dunaji, baron Aleks. Humboldt v Berlinu, — za dopisovajoče družbenike pa prof. Simoni in baron Rheden na Dunaji, gosp. Löwenthal v Terstu in fajmošter Orožen v Mozirji na Štajarskem.

Gosp. fajmošter Elze je brez določnega predloga grajal vodila, katerih se derži tajnik pri vredovanju društvenega časnika. V praznem pričevanju, ktero se je na ta napad vnelo in ktero urediti si je gosp. predsednik brez vspeha prizadeval, je gosp. Elze-ta podpiral gosp. kustos Dežman in gosp. dr. Issleib. Enekrat je gosp. društvini tajnik se vzdignil in rekel, „naj zbor razsodi: ali je zadovoljen z njegovim dosedanjim vredovanjem društvenega časnika ali ne?“ pa nič ni opravil, — nazadnje je besedovanje konec vzelo, da ni bilo nobenega kruha iz te moke; ostalo je — kakor sta gosp. prof. Vončina in direktor Nečasék že poprej svetovala — pri starem, ker je véliki zbor, izvolivši gosp. dr. E. Kosta-ta za društvenega tajnika, mu s tem zaupanje do njega in do njegovih vredniških vodil očitno na znanje dal. —

H koncu se je bral še gosp. Hicingerjev spis, v katerem je veljavno overgel vse nasprotila, ki so se unidan oglasile zoper njegovo razlago Mitratove jame v Černomlji.

Še nekteri znanstveni spisi so bili za razložbo pripravljani, pa, ker je že prepozno bili, so bili odloženi za prihodnji mesečni zbor. —

Národní običaji.

Nebéšćanje.

Otročja igra iz škofjoloških hribov.

Najpoprej si otroci odrežejo vejičnato steblice ali ravno vejo, porežejo po njem za perst od stebila vse vejice do verha, ga ospicijo, v tla vtaknejo in pravijo: „to je nebeška lojtra“. Na to si napravijo, kolikor jih misli igrati, vsak svojo kljukico, in en klinček perst dolg, perst debel, pa ga razplatijo in povtaknejo vse svoje kljukice v tla. Kdor začne igrati, stisne platička skupaj, kakor sta rastla in ju verže v višek. Ako mu padeta oba belo zgoraj, obesi svojo kljukico na prvo vejico; ako je zmešano, ostane kakor je bilo; če mu pa oba černo padeta, z ljubjem zgoraj, mora svojo kljukico na zemljo poleči; ako je pa že bil gori na vejicah, mora za eno stopnjo nazaj iti. Kteri prvi svojo kljukico na verh spravi, je angelj, ki dovoli drugim samim toliko časa igrati, dokler vsi na verh ne pridejo; potlej zaveže on nazadnje s kljukico pridšemu oči; obesi kljukice in platička na verh lojterce, jo potrese, da vse okoli doli pade, in on z zavezanimi očmi mora vse to lepo po tleh najti, pobrati, in vsakemu svojo kljukico dati. Ako se pomoti, se poberanje ponavlja, dokler vsega prav ne ugame. — Mislim, da ta igra ni bila brez nauka. J. V.

Ozir v stare čase.

Nekaj o basnoslovji starodavnih Slovanov.

Počasi se je izcimilo basnoslovje med paganskimi narodi in se je po redu izobrazilo in na celo zjednilo. To vidimo pri Grekih in Rimljanih. Od kraja še niso vseh teh domišlij imeli, kakor pozneje, in še le čez sto in sto let se je teh ljudstev od začetka zmešano basnoslovje razjasnilo.

Ravno taka se je pa tudi basnoslovju starih paganskih Slovanov godila. Res je basnoslovje tega velikega naroda dosti umno bilo. Pa škoda! mi še dosedaj le malo vémo od lastnega basnoslovja, ker si je še malokdo toliko prizadeval, da bi bil natanko preiskal znamenja malikov (molikov) starih Slovanov, naših preddedov. Na nemške zgodovinarje se ne smemo zanašati; oni nam nič pravega ne povejo. Še le pred malo leti se je pričela preiskava našega basnoslovja in se bo sčasoma ravno tako razjasnila kakor se je basnoslovje drugih omikanih narodov, ker vse to spada v zgodovino vsakega naroda. Mi do sedaj le to od tega vémo, kar se je v národnih pesmih, pravlicah, navadah in na malikovavskih kamnih ohranilo in našlo. Iz vsega tega pa se zvé, da niso Slovani tako veliki malikovavci bili, kakor na pr. Rimljani, Greki ali pa Egipčani, ampak da se je njih vera nekako judovski bližala. Slovani so sicer tudi le samo jedinega Boga za najvikšega spoznali, pa zraven še tudi mnogo drugih malikov imeli. Vendar je ta malikom skazovana čast le vikšemu Bogu veljala, ker vsi maliki so mu podložni bili. Da je to gola resnica, da je povsod po vsem Slovanskem misel v jedinega Boga navadna bila, to pričujejo stari zgodovinarji, pa tudi aposteljni keršanske vere pri Slovanih. Tako pravi gerški zgodovinar Prokop, da Slovani enega samega Boga časté, začetnika groma in strele, in gospoda vseh stvari. Tako tudi 300 let pozneje carigraški patrijarh Foti od rusovskih Slovanov pravi, da se njih vera sicer ne more gerško keršanstvo, pa tudi ne brezbožno paganstvo imenovati. In čeravno je še več takih prič, vendar nobena ne terdi, da je slovanska vera na jednega samega Boga kakor pri judih bila, ampak da je le tej veri blizo, in da se smé vera na Boga imenovati.

Vse to se pa smé tako razumeti: Starodavni Slovani so imeli enega samega Boga za najvikšega, zraven pa so še druge bogove in boginje priznavali, kateri pa so vsi vikšemu podložni bili. Ta vikši Bog se je po raznih krajih različno zval.

Janko Vijauski.